

ACTIVITIES OF POLISH GYMNASTIC SOCIETY “SOKÓŁ” IN THE FIELD OF ATHLETICS IN GALICIA WITHIN THE PERIOD FROM 1894 TO 1919

Justyna LENIK

Faculty of Physical Education, University of Rzeszow, Rzeszow, Poland

Key words:

- athletics,
- Galicia,
- sport history.

Abstract:

In this paper, activities of Gymnastic Society “Sokół” (Falcon) in Galicia in the field of athletics within the period from 1894 to 1919 were discussed. The best results achieved by athletes and conditions in which the competitions were held were presented. Furthermore, difficulties that negatively impacted popularization of that “queen of sports” as well as issues that supported the development of athletics were pointed out.

INTRODUCTION

The first symptoms of an organized development of athletics in Galicia were visible with regard to activities of Gymnastic Society “Sokół”. The foundation in 1862 of the Czech “Sokół” by J. Fügner and M. Tyrš was the stimulating factor of gymnastic movement development. The main objectives of that organization were struggle for autonomy and the right for independent national life. Following the example of the Czech “Sokół”, Polish university students from Lwów established at the end of 1866 a gymnastic circle aimed at practicing gymnastics and fencing.

On February 7, 1867, that circle was registered by the Austro-Hungarian Governor of Galicia in Lwów as Gymnastic Society. In 1869 it adopted the name of Gymnastic Society “Sokół”. In the 80s of 19th century a dynamic development of Sokół organizations followed. In the following years “Sokół’s” units (called “nests”) were created in all towns and cities of Galicia. In 1892 Association of Polish Gymnastic Societies „Sokół” in Austria was established, uniting all Galician Sokół organizations¹.

Despite the disastrous state of Galician schools, that region had the best conditions for development of Polish national cultural and social life. Thanks to the autonomy, it became the mainstay of Polish national culture. Only in Galicia Polish schools existed, and it was possible to devise school curriculum, including physical education².

During the era of Galicia’s autonomy, gymnastic and sports societies in Kraków and Lwów played an important part in promotion of sports in Podkarpacie region. Those centers set athletic templates that were transferred to other places by participants of Sokół gatherings³. An example of that trend can be creation of “Sokół” in Rzeszów in 1886, which was the branch of that society in Lwów. That organization that came into being at the

¹ J. Hoff: „Sokół” w Rzeszowie. „Nowiny Rzeszowskie” 26.07.1986

² J. Snopko: *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Galicji 1867–1914*. Białystok 1997, p. 16.

³ S. Zaborniak, J. Lenik: *Początki rozwoju lekkoatletyki na Podkarpaciu na przełomie XIX i XX wieku* (in:) K. Obodyński (ed.): *Z tradycji sportu na Podkarpaciu w 650-lecie lokacji Rzeszowa i 100-lecie Klubu Sportowego „Resovia”*. Rzeszów 2004, p. 100.

initiative of Władysław Mianowski, a teacher of gymnastics at the local school, initiated the sports movement including athletics in that town⁴.

Simple athletic exercises in form of runs, high jumps, long jumps as well as the axe throws and stone throws at the aim (that disappeared later were introduced into the curriculum of gymnastic exercises as its integral part. Athletics was not regarded as a separate kind of sport, so individual athletic events were exercised at Sokół's as "gymnastic athletic exercises"⁵. Since they were easy to do, they aroused great interest not only among athletes but also among viewers. The first Sokół's athletic contest was held in Lwów in 1881 and included run, long jump and weightlifting. Seven competitors took part in the events; the winners were Hubert and A. Wallek. The first of them acquired 88 points and the other 80 points⁶. At first, gymnastic shows, including athletics were organized in gyms. An example of such event is "gymnastic evening" that took place in Sokół's gym in Lwów. The program included evening party and gymnastic show. The most popular with viewers were two events: high jump and long jump. The winner of high jump event was Mieczysław Kowalski (1.55 m) and Mikołaj Korwin won the long jump from the springboard⁷.

Due to the special character of athletic competitions, the organizers were forced to change the place and the course of contests. Specificity of athletics required competitions to be held outdoors. Unfortunately, Sokół's officials, used to gym exercises, opposed to foundation of independent sports clubs and were reluctant to holding competitions based on existing regulations. On the other hand, the young people could use the acquired skills for playing outdoors. The factor which significantly impacted the separation of athletics and evolution of that trend in physical culture was organization of sports events outdoors⁸.

In July 1894, during the 2nd Sokół's Gathering in Lwów, athletic events became the permanent part of gymnastic show. The program of the gathering included 300 m race (swift run) that can be regarded as the first official Sokół race. The best racer was Tadeusz Stamirowski from Lwów, who beat that distance within 40 sec. The second and third places were taken by athletes from Przemyśl. Apart from that, high jump and long jump were organized. The first event was won by Owadiuk Feliks from Jarosław (1.80 m), and the other – Christelbauer Ludwik from Lwów (5.25 m). Athletes, who participated in that events had to take part in one of the two events of their choice: supporting the 50 kg weight or 15 kg stone throw. Marcelli Fischer, an athlete from Przemyśl, won the 3rd place in stone throw with the result of 4.40 m. 24 athletes attended the competition; the oldest of them was Jan Kwiatkowski, aged 34 years⁹. That contest can be regarded as the first documented athletics contest in Galicia. Three years later, from 1897 on, athletics events became the permanent part of regional Sokół gatherings programs; for example, in 1897 in Stanisławów competitions in 100 m race, long jump and high jump were held¹⁰.

In Galicia, athletic competitions were organized on the occasion of public celebrations and parties. On 23rd of August 1897, in Skawina, the Kraków branch of Sokół association

⁴ A. Kosiorowski: *Sport w Rzeszowie 1944–1969*. Kraków 1971 (no pagination).

⁵ R. Wasztyl: *Początki lekkiej atletyki w Galicji*. Wychowanie Fizyczne i Sport 1989, no. 4, p. 91–96.

⁶ W. Niedźwiedź, Z. Pawluczuk: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” kolebką współczesnego sportu* (in:) M. Mirkiewicz (ed.): *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*. Rzeszów 1996, p. 79; Z. Pawluczuk, W. Niedźwiedź: *Z tradycji sportowych sokolstwa polskiego* (in:) Z. Pawluczuk (ed.): *Z dziejów towarzystw gimnastycznych „Sokół”*. Gdańsk 1996, p. 179–180.

⁷ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1887 no. 11.

⁸ S. Zaborniak: *Organizacja lekkoatletyki*. W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, p. 78.

⁹ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: *Sprawozdanie ze zlotu wystawowego. Lwów 29 – 30 czerwiec i 1 lipiec 1894*. PGS, 1894 no. 11, p. 1.

¹⁰ R. Wasztyl: *Rozwój lekkoatletyki w Krakowie w okresie do 1939 roku*. Rocznik Naukowy t. XXII, Kraków 1987, p. 231.

organized a party combined with sports exercises. Apart from the gymnastic show, the program included also athletic events, such as races, jumps and throws¹¹. The Gymnastic Society Sokół popularized athletics also among children. On January 16, 1898 in Sokół's gym in Kraków the first party was held; the attendance consisted of 120 children from various social classes. The most popular were running and throwing games and plays¹².

In the second half of the 19th century gymnastics was the essential part of exercises at Sokół's. It was the basis for development of other sports events. Some of those events were used for show purposes, while others contributed to development of the general body fitness. Individual events included components of athletics, strength and agility; they were held in form of multi-discipline contests consisting of exercises on horizontal bar, horse, pommel horse, as well as high jump, double jump, flying jump¹³.

Popularization of athletics was performed by means of organization of Sokół's gatherings in provincial towns of Galicia. On July 3, 1898 in Stryj, the gathering of Lwów district Sokół branch was held. The program included high jump and long jump contests, attended by 5 competitors. The winner of the first event was Antoni Szczerba from Lwów, who achieved result of 170 cm; the other event was won by Jan Szczerbowski from Lwów with the result of 5.30 m¹⁴. In *Przewodnik Gimnastyczny „Sokół”* no. 5 from 1899, a report from Sokół's gathering of Stanisławów district, held in Kołomyja was published. Apart from gymnastic demonstrations, the program included long jump, javelin throw, weightlifting and wrestling. The first place in athletic events was won by Gwidon Pilarz who achieved 5.60 m in long jump and 40.33 m in the javelin throw¹⁵.

In 1901, Gymnastic Society Sokół introduced changes into its sports program. From that year on, the program included, on an equal, footing educational gymnastics, motion games and simple (athletic) exercises. Some of the events adopted original forms; for example, in 1894, the Sokół's sports competition program involved double jump; in 1901 at the 4th General Gathering of all Sokół associations in Prague – 40 kg stone throw appeared (in 1909 the weight of the stone was reduced to 10 kg, and after 1918 the 7.257 kg shot was introduced). Men participated in stone throw contest, while women competed in the ball throw (full or with ears) from over the head and backwards. Apart from traditional athletic throws, such as for example discus or javelin throw, the axe throw event was held at Sokół's competitions¹⁶.

From 28th to 29th of June 1903, the 4th Gathering of Polish Sokół Associations took place in Lwów. 2000 male athletes participated in sports contests, including motion games and plays, whereas 136 female athletes took part in exercises with sticks. At the gathering participated also athletes from Czech Sokół, who won all athletic events. It is worth mentioning that the second place in stone throw was won by Jan Węglarz from Rzeszów, who achieved the distance of 8,65 m¹⁷.

The intensive development of athletics induced the committee to develop a new

¹¹ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1897 no. 3, p. 115–116.

¹² *Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie z czynności za rok 1898*, Kraków 1899, p. 9.

¹³ G. Bielec: *Konkurencje sportowe oraz oryginalne formy aktywności ruchowej w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” do 1914 roku* (in:) W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, p. 63.

¹⁴ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1898 no. 10, title page.

¹⁵ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: *Złot Okręgu Stanisławowskiego*. PGS, 1899 no. 5, p. 45.

¹⁶ G. Bielec: *Konkurencje sportowe oraz oryginalne formy aktywności ruchowej w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” do 1914 roku* (in:) W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, p. 72.

¹⁷ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: *Pamiętnik IV Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie w dniach 27–29 czerwca 1903 roku*. Lwów 1904, p. 123.

classification of gymnastic exercises, which were divided into four groups (some of the athletic exercises were placed in Group II and IV). Group II involved arms exercises – discus throw and Group IV – legs exercises, such as swift race, long distance run, high jump, pole vault, long jump, double jump, and triple jump. The program included also exercises for women and classification according to age groups was taken into account¹⁸.

On June 2, 1907, the Gathering of the 3rd Sokół District took place in Rzeszów. During that gathering following athletic events were held: 100 m race, long jump, high jump, and javelin throw¹⁹. In the following year, the Gathering of the 3rd District was organized in Tarnów. During that gathering three athletic events were held, i.e. 100 m race, long jump, and javelin throw²⁰.

On June 13, 1909, sports contest of the Sokół Lwów District took place. 11 Sokół nests participated in 11 exercises. The best athlete was Tadeusz Rządki from Lwów, who ran the distance of 100 m within 11.4 sec., and achieved the result of 8.25 m in stone throw²¹. At the end of the season, on October 17, 1909 in athletic ground of Sokół's Macierz athletic show including 7 events: 100m race, 400 m race, high jump, pole vault, discus throw, javelin throw, was organized. The best athletes were awarded letters of commendation and certificates²².

From 14th to 16th of July 1910, the 5th Gathering in Kraków, attended by 7097 Sokół members was held. 469 athletes participated in athletic events. With regard to the great number of competitors, they had to achieve the specified minimum. Only men aged 21 and older were admitted to competitions, whereas women were not allowed to take part in the contests. The program included following events: 100 m race, 1000 m run, 5x 200 m relay race, 110 m hurdles, high jump, pole vault, long jump, stone throw, discus throw, javelin throw²³. T. Kuchar won the 110 hurdle race with the result of 19.5 sec., and 1000 m run (2.35, 6 min); in pole vault, the best result was achieved by Jan Hertl (2.50 m); Franciszek Niżyński from Przemyśl was second in discus throw with the result of 31.30 m²⁴.

In Galicia, persons that organized mass gymnastic events did not suffer significant repressions from Austrian authorities. Thanks to the autonomy, during district gatherings, the number of participants in free exercises varied from 150 to a few hundred persons.

During the period of Poland's partition, in Galicia 5 association gatherings and one ad-hoc gathering were held²⁵.

CONCLUSION

Thanks to Lwów's Sokół, athletics gained popularity within the short period of time throughout Galicia. The change of place where competitions were held improved the quality of the show, the number of participants increased systematically what greatly impacted the popularization of that sport. Outdoor exercises attracted wide interest. Sokół's members conveyed knowledge concerning training methodology and athletic devices structure. Athletes participating in Sokół's gatherings were able to acquire expertise. Popularization of athletics took also place by organization of Sokół's gatherings in provincial towns of Galicia. After 1910, the activities of Lwów's Sokół Gymnastic Association contributed also to establishment of numerous athletic sections in sports clubs, which took over the task of the development of athletic events.

¹⁸ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1906 no. 12, p. 21–23.

¹⁹ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1907 no. 11, p. 19.

²⁰ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1908 no. 12, p. 102.

²¹ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków in: PGS, 1909 no. 12, p. 57–58.

²² M. Rotkiewicz: *Na przelaj przez dziesięciolecie*. „Lekka Atletyka”, 1969 no. 10, p. 21.

²³ S. Zaborniak: *Organizacja lekkoatletyki*. W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, p. 80–81.

²⁴ „Lekka Atletyka” 1963 no. 4, p. 5.

²⁵ P. Godlewski, M. Tybiszewski: *Masowe pokazy gimnastyczne w działalności TG „Sokół” na ziemiach polskich pod zaborami w latach 1879–1919* (in:) M Mirkiewicz (ed.): *Działalność TG „Sokół”*. Rzeszów 1996, p. 95.

Photo 1. Commemorative photo of Sokół Gymnastic Association athletic section in Jarosław in 1914

Photo 2. Józef Baran during shot throw

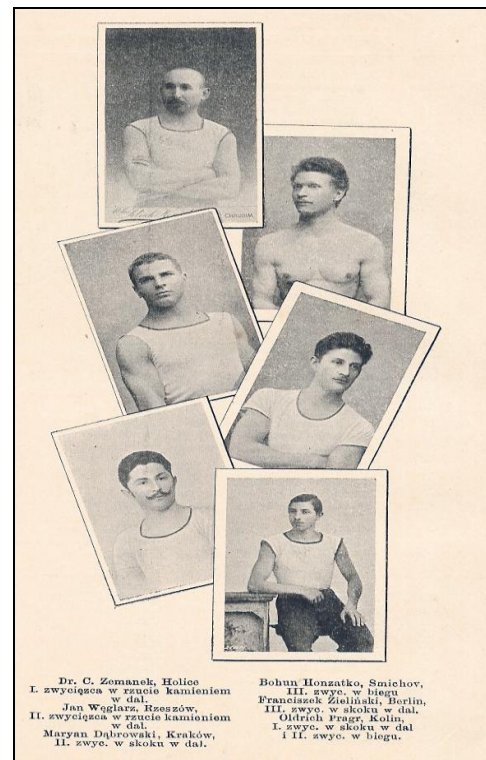

Photo 3. Jan Węglarz Sokół Gymnastic Association in Rzeszów during the 4th all-Polish Sokół gathering in Lwów in 1903 achieved the 2nd place in “stone throw”

LITERATURE:

1. Cynarski W., Obodyński K., Mirkiewicz M. (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004.
2. Kosiorowski A. : *Sport w Rzeszowie 1944–1969*. Kraków 1971
3. Mirkiewicz M. (ed.): *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*. Rzeszów

- 1996.
4. Mirkiewicz M. (ed.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004.
 5. Obodyński K. (ed.): *Z tradycji sportu na Podkarpaciu w 650-lecie lokacji Rzeszowa i 100-lecie Klubu Sportowego „Resovia”*. Rzeszów 2004.
 6. Pawluczuk Z. (ed.): *Z dziejów towarzystw gimnastycznych „Sokół”*. Gdańsk 1996.
 7. Rocznik Naukowy t. XXII, Kraków 1987.
 8. Snopko J. : *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Galicji 1867–1914*. Białystok 1997.

Sources

1. „Lekka Atletyka” 1963 no. 4.
2. „Lekka Atletyka”, 1969 no. 10.
3. „Nowiny Rzeszowskie” 26.07.1986 r.
4. „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1989, no. 4.
5. *Pamiętnik IV Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie w dniach 27–29 czerwca 1903 roku*. Lwów 1904.
6. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1898 no. 10.
7. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1887 no. 11.
8. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1894 no. 11
9. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1897 no. 3.
10. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1899 no. 5.
11. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1906 no. 12.
12. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1907 no. 11.
13. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1908 no. 12.
14. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1909 no. 12.
15. *Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie z czynności za rok 1898*, Kraków 1899.

DZIAŁALNOŚĆ TOWARZYSTWA GIMNASTYCZNEGO „SOKÓŁ” W ZAKRESIE LEKKOATLETYKI NA TERENIE GALICJI W LATACH 1894 – 1919

Justyna LENIK

Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski

Key words:

- lekkoatletyka,
- Galicja,
- historia sportu.

Abstract:

W niniejszym artykule ukazano działalność lekkoatletyczną TG „Sokół” w Galicji w latach 1894 – 1919. Przedstawiono najlepsze wyniki zawodników oraz warunki rozgrywania zawodów. Zasygnalizowano także trudności, które niekorzystnie wpłynęły na popularyzację królowej sportu oraz kwestie, które sprzyjały rozwojowi la.

WSTĘP

W Galicji pierwsze przejawy rozwoju lekkoatletyki w sposób zorganizowany zaznaczyły się w ramach działalności towarzystwa gimnastycznego „Sokół”. Czynnikiem, który pobudzał rozwój ruchu gimnastycznego było powstanie „Sokoła” czeskiego, utworzonego w 1862 roku przez J. Fügnera i M. Tyrša. Głównym celem organizacji była walka o autonomię i prawo do narodowego życia. Pod koniec 1866 roku w oparciu o „Sokoła” czeskiego, lwowscy studenci założyli koło gimnastyczne, którego celem było uprawianie gimnastyki i szermierki. W dniu 7 lutego 1867 roku koło to zostało zarejestrowane przez C.K. Namiestnikostwo we Lwowie jako Towarzystwo Gimnastyczne. W 1869 roku przyjęło nazwę TG „Sokół”. W latach osiemdziesiątych XIX wieku nastąpił dynamiczny rozwój organizacji sokolich. W następnych latach we wszystkich miastach Galicji powstawały gniazda „Sokoła”. W 1892 roku w Austrii powstał Związek Polskich Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” łączący wszystkie galicyjskie organizacje sokole²⁶.

Pomimo krytycznego stanu szkół galicyjskich, Galicja miała najlepsze warunki do rozwoju życia kulturalnego i społecznego. Dzięki autonomii stała się ostoją kultury narodowej. Tylko w Galicji istniały polskie szkoły oraz była możliwość ułożenia programu nauczania i wychowania, w tym także fizycznego²⁷.

W dobie autonomii Galicji ważną rolę w propagowaniu idei sportowych na terenie Podkarpacia odegrały stowarzyszenia o charakterze gimnastyczno-sportowym Krakowa i Lwowa. Z tych ośrodków napływały lekkoatletyczne wzory, przenoszone przez uczestników sokolich zlotów²⁸. Przykładem może być utworzenie w 1886 roku w Rzeszowie filii lwowskiego TG „Sokół”. Organizacja, która powstała z inicjatywy nauczyciela gimnastyki Władysława Mianowskiego dała początek ruchowi sportowemu w tym mieście, w tym również lekkoatletyce²⁹.

Proste ćwiczenia lekkoatletyczne w postaci biegów, skoków wzwyż i w dal oraz rzutów

²⁶ J. Hoff: „Sokół” w Rzeszowie. „Nowiny Rzeszowskie” 26.07.1986 r.

²⁷ J. Snopko: *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Galicji 1867–1914*. Białystok 1997, s. 16.

²⁸ S. Zaborniak, J. Lenik: *Początki rozwoju lekkoatletyki na Podkarpaciu na przełomie XIX i XX wieku* (w:) K. Obodyński (red.): *Z tradycji sportu na Podkarpaciu w 650-lecie lokacji Rzeszowa i 100-lecie Klubu Sportowego „Resovia”*. Rzeszów 2004, s. 100.

²⁹ A. Kosiorowski: *Sport w Rzeszowie 1944–1969*. Kraków 1971 (brak numeracji stron).

toporkiem i kamieniem do celu (które później zanikły) zostały wprowadzone do programu ćwiczeń gimnastycznych jako ich część składową. Lekkoatletyki nie traktowano jako odrębną dyscyplinę sportową, dlatego też poszczególne konkurencje ła w „Sokole” uprawiano jako „gimnastyczne ćwiczenia lekkoatletyczne”³⁰. Ze względu na łatwość wykonania wzbudzały duże zainteresowanie nie tylko wśród ćwiczących, ale także wśród publiczności. Pierwsze zawody lekkoatletyczne lwowskiego „Sokoła” odbyły się w 1881 roku i objęły bieg, skok w dal i podnoszenia ciężarów. W konkurencjach wzięło udział 7 zawodników, najlepszymi okazali się Hubert i A. Wallek. Pierwszy z nich uzyskał 88 punktów, a drugi 80³¹. Początkowo pokazy gimnastyczne, w tym również lekkoatletyczne, odbywały się w salach gimnastycznych. Przykładem jest „wieczorek gimnastyczny” zorganizowany w sali „Sokoła” we Lwowie. W programie znalazły się wieczornica i pokazy gimnastyczne. Największym zainteresowaniem publiczności cieszyły się dwie konkurencje: skok wzwyż i w dal. Zwycięzcą skoku wzwyż został Mieczysław Kowalski (1,55 m), a w skoku w dal z odskoczni zwyciężył Mikołaj Korwin³².

Specyficzny charakter zawodów lekkoatletycznych zmuszał organizatorów do zmiany miejsca przebiegu rywalizacji. Specyfika wymagała organizacji zawodów na wolnym powietrzu. Niestety, działacze „Sokoła” przyzwyczajeni do ćwiczeń w salach gimnastycznych, sprzeciwiali się tworzeniu samodzielnych klubów sportowych, a współzawodnictwo oparte na obowiązujących przepisach wywoływało ich niechęć. Natomiast młodzież mogła wykorzystać zdobyte umiejętności wdrażając te ćwiczenia do zabaw na wolnym powietrzu. Elementem, który wpłynął na wyodrębnienie się lekkoatletyki a także ewolucję tego kierunku kultury fizycznej była organizacja zajęć na wolnym powietrzu³³.

W lipcu w 1894 roku w czasie II Zlotu TG „Sokół” we Lwowie do pokazów gimnastycznych na stałe weszły konkurencje lekkoatletyczne. Program zlotu obejmował bieg na 300 m (bieg na „chyżość”), który można określić mianem pierwszego oficjalnego biegu sokolego. Najlepszy okazał się Tadeusz Stamirowski ze Lwowa, który pokonał ten dystans w czasie 40 s. Na drugim i trzecim miejscu znaleźli się zawodnicy z Przemyśla. Oprócz tego zorganizowano skoki w wyż i w dal. Pierwszą konkurencję wygrał Owadiuk Feliks z Jarosławia (1,80 m), a drugą – Christelbauer Ludwik ze Lwowa (5,25 m). Zawodnicy, którzy wzięli udział w tych konkurencjach musieli uczestniczyć w jednej z dwu konkurencji do wyboru: wspieranie ciężaru 50 kg lub rzut kamieniem 15 kg. Zawodnik z Przemyśla Marceł Fischer zajął 3 miejsce w rzucie kamieniem z wynikiem 4,40 m. W zmaganiach uczestniczyło 24 zawodników, najstarszym był 34- letni Jan Kwiatkowski³⁴. Konkurs ten można uznać za pierwsze udokumentowane zawody lekkoatletyczne na terenie Galicji. Trzy lata później, od 1897 roku, konkurencje lekkoatletyczne weszły na stałe do programów okręgowych zlotów sokolich, np. w czerwcu 1897 roku w Stanisławowie odbyły się zawody w biegu na 100 m, w skoku w dal i wzwyż³⁵.

Na terenie Galicji zawody ła były organizowane z okazji uroczystości i zabaw. W dniu

³⁰ R. Wasztyl: *Początki lekkiej atletyki w Galicji*. Wychowanie Fizyczne i Sport 1989, nr 4, s. 91–96.

³¹ W. Niedźwiedź, Z. Pawluczuk: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” kolebką współczesnego sportu* (w:) M. Mirkiewicz (red.): *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*. Rzeszów 1996, s. 79; Z. Pawluczuk, W. Niedźwiedź: *Z tradycji sportowych sokolstwa polskiego* (w:) Z. Pawluczuk (red.): *Z dziejów towarzystw gimnastycznych „Sokół”*. Gdańsk 1996, s. 179–180;

³² Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1887 nr 11.

³³ S. Zaborniak: *Organizacja lekkoatletyki*. W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, s. 78.

³⁴ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: *Sprawozdanie ze zlotu wystawowego. Lwów 29 – 30 czerwiec i 1 lipiec 1894*. PGS, 1894 nr 11, s. 1.

³⁵ R. Wasztyl: *Rozwój lekkoatletyki w Krakowie w okresie do 1939 roku*. Rocznik Naukowy t. XXII, Kraków 1987, s. 231.

23 sierpnia 1897 roku w Skawinie krakowskie TG „Sokół” zorganizowało zabawę z ćwiczeniami sportowym. W programie, oprócz pokazów gimnastycznych, znalazły się formy la: biegi, skoki i rzuty³⁶. TG „Sokół” rozwijało lekkoatletykę również wśród dzieci. W dniu 16 stycznia 1898 roku w sali krakowskiego „Sokoła” odbyła się pierwsza zabawa, w której wzięło udział 120 dzieci z różnych środowisk. Największym zainteresowaniem cieszyły się gry i zabawy biegowe i rzutowe³⁷.

W drugiej połowie XIX wieku gimnastyka stanowiła trzon ćwiczeń w „Sokole”. Była podstawą do rozwoju innych dyscyplin sportowych. Część z nich miała charakter pokazowy, a inne były wykorzystywane do rozwoju sprawności ogólnej. Konkurencje przeplatano formami lekkoatletycznymi, siłowymi i zręcznościowymi w postaci wielobojów obejmujących ćwiczenia na drążku, koniu, koźle oraz skok wzwyż, skok w dal, dwójskok, skok przelotny³⁸.

Upowszechnianie lekkoatletyki odbywało się przez organizowanie zlotów sokolich w miastach prowincjonalnych Galicji. W dniu 3 lipca 1898 roku w Stryju odbył się zlot okręgu lwowskiego. W programie znalazły się zawody w skokach w wyż i w dal, w których startowało po 5 zawodników. W pierwszej konkurencji zwyciężył Antoni Szczerba ze Lwowa, pokonując wysokość 170 cm, a w drugiej – Jan Szczerbowski ze Lwowa z wynikiem 5,30 m³⁹. W Przewodniku Gimnastycznym „Sokół” nr 5 z 1899 roku ukazało się sprawozdanie ze zlotu okręgu stanisławowskiego, który odbył się w Kołomyi. W programie, obok pokazów gimnastycznych, znalazły się: skok w dal, rzut oszczepem, podnoszenie ciężarów i zapasy. Pierwsze miejsce w konkurencjach lekkoatletycznych zajął Gwidon Pilarz, uzyskując wyniki: w skoku w dal – 5,60 m, w rzucie oszczepem – 40,33 m⁴⁰.

Od 1901 roku TG „Sokół” wprowadziło zmiany w programie, polegające na tym, iż do programu weszła na równych prawach gimnastyka wychowawcza, gry ruchowe oraz ćwiczenia proste (lekkoatletyczne). Niektóre konkurencje przybierały oryginalne formy, np. w 1894 roku w programie rywalizacji sokolstwa pojawił się dwójskok, w 1901 roku w Pradze na IV Zlocie Wszechsokolim – rzut kamieniem 40 kg (w 1909 roku zmniejszono wagę kamienia do 10 kg, by po 1918 roku wprowadzić kulę o wadze 7,257 kg. Mężczyźni brali udział w zawodach w rzucie kamieniem, natomiast kobiety walczyły o zwycięstwo rzucając piłką (pełną lub uszatą) znad głowy oraz w tył, za siebie. Oprócz tradycyjnych rzutów la, np. dyskiem i oszczepem w „Sokole” rozgrywano konkurencję rzutu toporkiem⁴¹.

W dniach 28–29 czerwca 1903 roku we Lwowie odbył się IV Zlot Sokolstwa Polskiego. Zawody zgromadziły 2000 zawodników w grach i zabawach ruchowych oraz 136 sokolic w ćwiczeniach z laskami. W Zlocie brali udział zawodnicy z czeskiego „Sokoła”, którzy wygrali wszystkie konkurencje lekkoatletyczne. Na uwagę zasługuje fakt, iż drugie miejsce w rzucie kamieniem zajął Jan Węglarz z Rzeszowa, osiągając odległość 8,65 m⁴².

Intensywny rozwój lekkoatletyki nakłonił komisję do opracowania nowej kwalifikacji ćwiczeń gimnastycznych, wyodrębniając cztery grupy ćwiczeń (niektóre ćwiczenia la

³⁶ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1897 nr 3, s. 115–116.

³⁷ *Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie z czynności za rok 1898*, Kraków 1899, s. 9.

³⁸ G. Bielec: *Konkurencje sportowe oraz oryginalne formy aktywności ruchowej w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” do 1914 roku* (w:) W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, s. 63.

³⁹ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1898 nr 10, strona tytułowa.

⁴⁰ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: *Zlot Okręgu Stanisławowskiego*. PGS, 1899 nr 5, s. 45.

⁴¹ G. Bielec: *Konkurencje sportowe oraz oryginalne formy aktywności ruchowej w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” do 1914 roku* (w:) W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, s. 72.

⁴² Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: *Pamiętnik IV Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie w dniach 27–29 czerwca 1903 roku*. Lwów 1904, s. 123.

znalazły się w grupie II i IV). W grupie II znalazły się ćwiczenia ramion – rzut dyskiem, a w IV ćwiczenia nóg – bieg szybki, bieg trwały, skok wzwyż, skok o tyczce, skok w dal, dwójskok i trójskok. W programie były również ćwiczenia dla kobiet oraz uwzględniono podział na grupy wiekowe⁴³.

W dniu 2 czerwca 1907 roku w Rzeszowie odbył się Zlot III Okręgu, podczas którego rozegrano następujące konkurencje lekkoatletyczne: bieg na 100 m, skok w dal, skok w wyż i rzut oszczepem⁴⁴. Rok później zlot III Okręgu odbył się w Tarnowie. Podczas zlotu rozegrane zostały 3 konkurencje lekkoatletyczne: bieg na 100 m, skok w dal i rzut oszczepem⁴⁵.

W dniu 13 czerwca 1909 roku odbyły się zawody okręgu lwowskiego. Brało w nich udział 11 gniazd w 11 ćwiczeniach. Najlepszym zawodnikiem okazał się Tadeusz Rządki ze Lwowa, który dystans 100 m pokonał w czasie 11,4 s, a w rzucie kamieniem uzyskał odległość 8,25 m⁴⁶. Na zakończenie sezonu w dniu 17 października 1909 roku na boisku „Sokoła” Macierzy zorganizowano pokazy sokole w 7 konkurencjach: bieg na 100 m, bieg na 400 m, skok wzwyż, skok o tyczce, skok w dal, rzut dyskiem, rzut oszczepem. Najlepsi otrzymali listy pochwalne oraz dyplomy⁴⁷.

W dniach 14–16 lipca 1910 roku odbył się V Zlot w Krakowie, w którym wzięło udział 7097 sokołów. W konkurencjach lekkoatletycznych startowało 469 zawodników. W związku z dużą liczbą startujących osób, zawodnicy musieli uzyskać określone minimum. Do zawodów dopuszczeni byli tylko mężczyźni po 21 roku życia natomiast kobiety nie mogły uczestniczyć w rywalizacji. W programie znalazły się konkurencje: bieg na 100 m, bieg na 1000 m, sztafeta 5x 200 m, bieg na 110 m ppł, skok wzwyż, skok o tyczce, skok w dal, rzut kamieniem, rzut dyskiem, rzut oszczepem⁴⁸. T. Kuchar wygrał bieg na 110 m ppł uzyskując czas 19,5 s oraz bieg na 1000 m (2.35, 6 min); w skoku o tyczce najlepszy wynik uzyskał Jan Hertl (2,50 m); w rzucie dyskiem Franciszek Niżyński z Przemyśla zajął II miejsce, uzyskując odległość 31,30 m⁴⁹.

W Galicji organizatorzy masowych pokazów gimnastycznych nie spotkali się z większymi restrykcjami ze strony władz austriackich. Dzięki autonomii W ćwiczeniach podczas zlotów okręgowych liczba uczestników ćwiczeń wolnych wahała się od 150 do kilkuset osób. W czasach zaborów na terenie Galicji odbyło się 5 zlotów związkowych i 1 doraźny⁵⁰.

PODSUMOWANIE

Dzięki lwowskiemu „Sokołowi” lekkoatletyka w krótkim czasie zyskała popularność na terenie całej Galicji. Zmiana miejsca rozgrywania zawodów poprawiła jakość widowiska, liczba uczestników stale rosła co miało duży wpływ na popularyzację tej dyscypliny sportu. Ćwiczenia na wolnym powietrzu cieszyły się dużym zainteresowaniem. Członkowie „Sokoła” przekazywali wiadomości z zakresu metodyki treningu i konstrukcji budowy urządzeń lekkoatletycznych. Zawodnicy, którzy uczestniczyli w zlotach sokolich mieli możliwość zdobycia doświadczenia. Upowszechnianie lekkoatletyki odbywało się także przez organizowanie zlotów sokolich w miastach prowincjonalnych Galicji. Działalność

⁴³ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1906 nr 12, s. 21–23.

⁴⁴ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1907 nr 11, s. 19.

⁴⁵ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1908 nr 12, s. 102.

⁴⁶ Archiwum Zakładowe „Sokół” Kraków: PGS, 1909 nr 12, s. 57–58.

⁴⁷ M. Rotkiewicz: *Na przelaj przez dziesięciolecie*. „Lekka Atletyka”, 1969 nr 10, s. 21.

⁴⁸ S. Zaborniak: *Organizacja lekkoatletyki*. W. Cynarski, K. Obodyński, M. Mirkiewicz (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004, s. 80–81.

⁴⁹ „Lekka Atletyka” 1963 nr 4, s. 5.

⁵⁰ P. Godlewski, M. Tybiszewski: *Masowe pokazy gimnastyczne w działalności TG „Sokół” na ziemiach polskich pod zaborami w latach 1879–1919* (w:) M Mirkiewicz (red.): *Działalność TG „Sokół”*. Rzeszów 1996, s. 95.

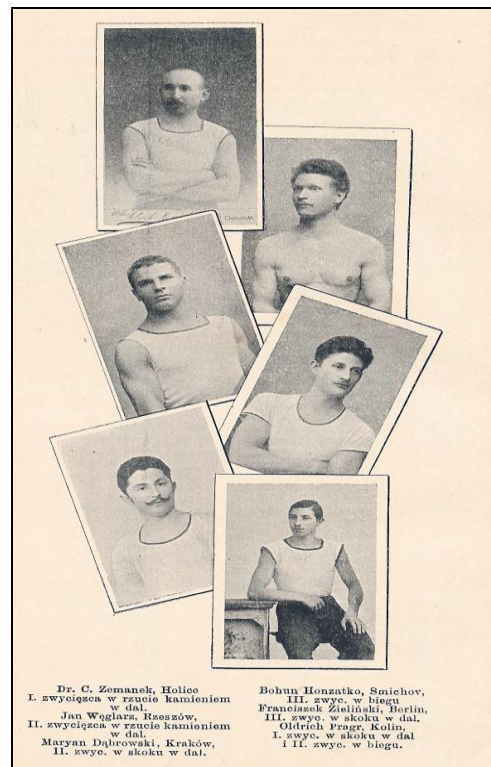
Iwowskiego „Sokoła” przyczyniła się również do powstania, po 1910 roku wiele klubowych sekcji lekkoatletycznych, które przejęły od gniazd sokolich funkcję rozwoju form lekkoatletycznych.

Fot. 1 Pamiątkowe zdjęcie sekcji lekkoatletycznej TG „Sokół” w Jarosławiu w 1914 roku

Fot. 2 Józef Baran w trakcie pchnięcia kulą

Fot. 3 Jan Węglarz TG „Sokół” Rzeszów w trakcie IV ogólnopolskiego zlotu sokolstwa polskiego we Lwowie w 1903 r. zajął II miejsce w „rzucie kamieniem”

LITERATURA:

1. Cynarski W., Obodyński K., Mirkiewicz M. (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004.
2. Kosiorowski A. : *Sport w Rzeszowie 1944–1969*. Kraków 1971
3. Mirkiewicz M. (red.): *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*. Rzeszów 1996.
4. Mirkiewicz M. (red.): *Z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce w 135 rocznicę powstania*. Rzeszów 2004.
5. Obodyński K. (red.): *Z tradycji sportu na Podkarpaciu w 650–lecie lokacji Rzeszowa i 100–lecie Klubu Sportowego „Resovia”*. Rzeszów 2004.
6. Pawluczuk Z. (red.): *Z dziejów towarzystw gimnastycznych „Sokół”*. Gdańsk 1996.
7. Rocznik Naukowy t. XXII, Kraków 1987.
8. Snopko J. : *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Galicji 1867–1914*. Białystok 1997.

Źródła

1. „Lekka Atletyka” 1963 nr 4.
2. „Lekka Atletyka”, 1969 nr 10.
3. „Nowiny Rzeszowskie” 26.07.1986 r.
4. „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1989, nr 4.
5. *Pamiętnik IV Zlotu Sokolstwa Polskiego we Lwowie w dniach 27–29 czerwca 1903 roku*. Lwów 1904.
6. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1898 nr 10.
7. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1887 nr 11.
8. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1894 nr 11
9. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1897 nr 3.
10. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1899 nr 5.
11. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1906 nr 12.
12. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1907 nr 11.
13. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1908 nr 12.
14. Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1909 nr 12.
15. *Sprawozdanie Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie z czynności za rok 1898*, Kraków 1899.